

EVÄITÄ ELÄMÄN VARRELLE

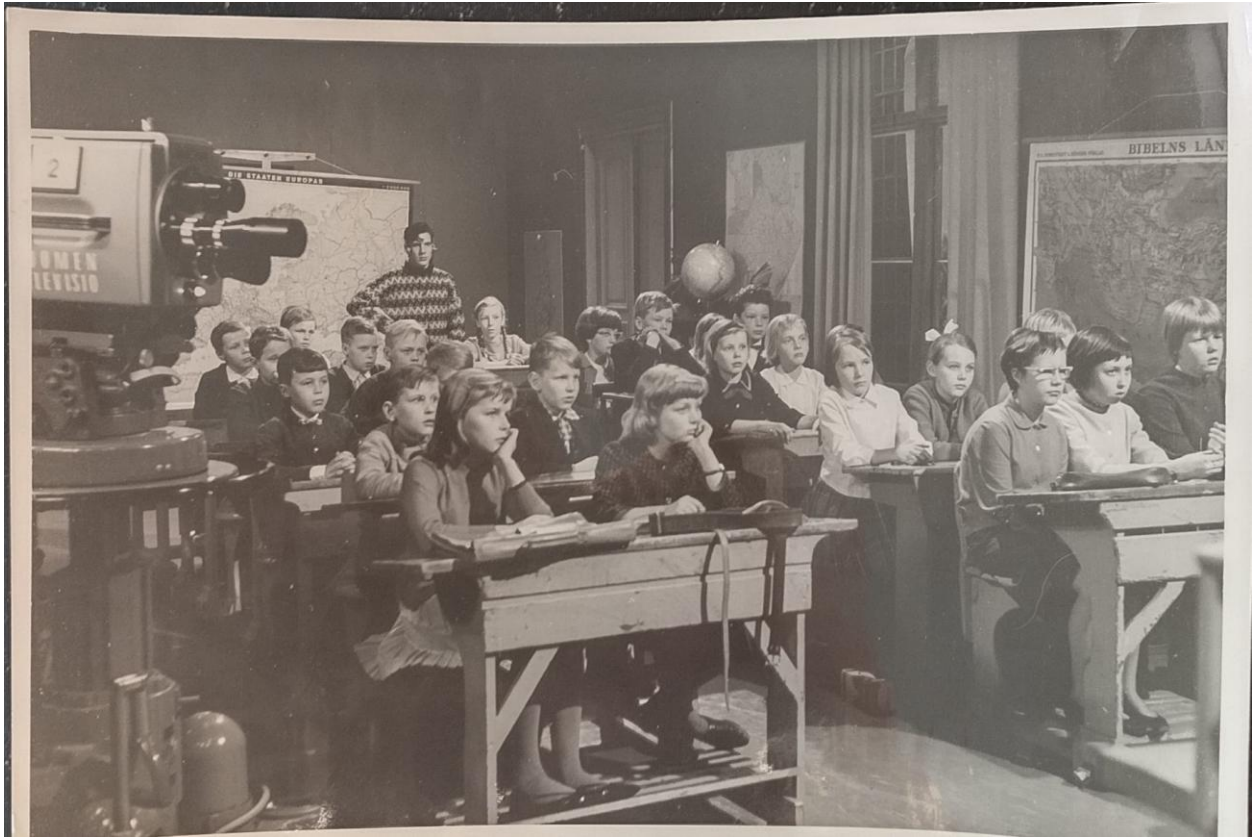
Lea Varpanen

Kirjoitin ylioppilaaksi Herttoniemen yhteiskoulusta keväällä 1971. Siten olisimme viettäneet riemu-ylioppilasjuhlia keväällä 2021, silloisten uusien ylioppilaiden kera. Covid-virus muutti suunnitelmia. Kirjoitin pyynnöstä koulun vuosikertomukseen 2020–2021 muistojani kouluajasta. Tämä teksti on hieman muokattu tuosta kirjoituksesta.

Kuulun siihen vuosikertaan oppilaita, jotka kävivät lähes koko koulu-uransa kuusipäiväistä koulu-viikkoa, joka huipentui lauantai-iltapäivien jälki-istuntoihin. Keskikoulussa nuo istunnot tulivat muutamana vuonna valitettavan tutuiksi. Pitkää kouluviikkoa piristivät niin sanotut vapaa-aineet: musa-, liikka- ja kuvistunnit. Niiden voimin jaksoi suurta keskittymistä ja paneutumista vaativat lukuaineiden tunnit.

Koulupolun tärkeimpiä oppeja minulle lienee kuitenkin ollut, että koulua ei käydä numeroita vaan elämää varten. Siihen liittyi oivallus, miten tärkeää on pitää päätöksistään kiinni. Saman asian ilmaisi paremmin jo edesmennyt suomalainen muusikko: ”Pidä kiinni päätöksistä, niissä voima itää.” Kohdallani oppi liittyi lukioaikaan Vappuaattona luokkamme tekemään – yksipuoliseen – päätökseen tehdä lakko ennakoita sovitusta psykologian kokeesta. Olin valmistautunut hyvin lempiaineeni kokeeseen, joten syy minulla oli vain pitää kiinni lakkopäätöksestä. Loppujen lopuksi meitä oli vain kaksi, jotka pitivät kiinni päätöksestä, opettajamme Jorma ”Halkka” Halisen maanitteluista huolimatta. Hän oli varsin pidetty opettaja, vaikka teimme kaikenlaista kiusaa – luotimme kai siihen, että hän kuitenkin ymmärtäisi meitä. Kujeita oli monia ja monenlaisia. Kuudennen aistinsa voimin hän esim. aavisti luokkahuoneen pääoven päälle viritetyn täyden vesiämpärin – ja käytti toista ovea. Mielenä hän pahoitti selvästi vain kerran tempauksesta, jossa käänsimme kaikki pulpettimme niin, että olimme selkä opettajan kateederia päin. Valitettavasti en koskaan päässyt kertomaan hänelle, miten paljon arvostin hänen pitkämielisyyttään.

Minulla oli onni keskikoulussa päästä luokalle, jolle meitä hyvä-äänisiä tyttöjä oli kertynyt kymmenkunta. Ja me lauloimme, missä ja milloin vain: luokissa ennen tunnin alkua, liikuntasalin pukuhuoneessa tai koulun jälkeen jonkun kotona. Muodostimme myös hyvin lyhyeksi jääneen ajan Herttoniemen kirkkokuoron. Suosikkilaulujamme oli neliäänisesti laulettuina *Ave verum corpuksesta Finlandia-hymniin*, jonka esitimme viidennen luokan vuonna koulun itsenäisyyspäivän juhlassa, ilman säestystä. Musiikin tunneilla vapauduimme menneistä *Sound of Musicin* elokuvamusan kera. Ei enää niitä karjalankunnaita ja munisäinolisotamiehiä. Kansakoulun aikaisen Matti Rautiolan kuoron peruja olivat minulla esiintymiset televisiossa, mm. Viivastolla vikkellä -ohjelmissa.

Kuva 1: Yleisradio, studio 1, 15.4.1963 "Viivastolla vikkellä", LV edessä oikealla, keskellä.

Kuva: Lea Varpasen kotialbumi.

Liikuin koulun koriskerhossa (vetäjänä koulun entinen oppilas Marjatta "Mata" Lahti) ja sitä kautta Helsingin kaupungin edustusjoukkueessa Pohjoismaisten pääkaupunkien kisoissa v. 1965 Kööpenhaminassa ja v. 1966 Oslossa. Viimeisellä kerralla tyttöjen korisjoukkueemme toi voiton Suomeen. Samanikäisten pohjoismaalaisten nuorten tapaamiset herättivät näihin maihin vahvan kiinnostuksen, joka sitten jatkui työurallani Tampereen pohjoismaisten ystävyyskaupunkien projektissa. Koulun joukkueen lisäksi pelasimme KarhunPoikien, KaPon tyttöjen ja naisten sarjoissa.

Kuva 2: Pohjoismaiden pääkaupunkien kisat Oslossa kesäkuussa 1966, vapaa-aikana päästiin uimaan. Kuvassa korisjoukkueen lisäksi tyttöjen yleisurheilijoita, poikien jalkisjoukkue ja yleisurheilijat jossain muualla.

Kuva: Lea Varpasen kotialbumi.

Kuva 3: Suomen oppikoulujen tyttöjen lukiosarjan finaaliottelu Herttoniemen kentällä syksyllä 1969, vastassa Kauhajoki. Finaali oli viimeinen pesismatsini, sain parhaan pelaajan palkinnon, LV lyöntivuorossa. Kuva: Jukka Multala.

Koulun tyttöjen pesisjoukkueemme pääsi kahtena vuonna Suomen koulujen loppuotteluun, molemmilla kerroilla Kauhajokea vastaan ja molemmilla kerroilla voitimme hopeaa. Ensimmäisellä kerralla olin keskikouluissa, ja pelimatka Kauhajoelle innoitti vanhemmat tytöt pitämään hauskaa yömyöhään, mikä oli taatusti osasy syy huonosti menneeseen finaaliin. Toisella kerralla olin lukion toisella luokalla, ja pelasin viimeisen pesismatsini. Joukkueemme oli koko ajan lähes sama kuin Herttoniemen urheilijoiden, HerU:n vastaava ikäkausijoukkue, josta oli lainassa myös valmentajamme urheiluneuvos Timo ”Timppa” Haapaniemi.

Lukiossa Pirkko ”Sööderi” Söderholmin liikkatunneilla vaihdettiin rooleja, kun kukin vuorollaan sai olla opettaja ja vetää jumppatunnin musiikin kera. John Mayallin rahiseva levy soi hienosti isossa salissa. Tästä sain esimakua opettajan rooliin, kun kirjoitusten jälkeen olin ”Sööderin” sijainen, muuttaman viikon jaksoissa. Sain kokea opettajan roolin vastuullisuuden ja vaativuuden.

Kuvaamataidon opettajan Sirkka Hannilan innostavat tarinat taiteen maailmasta toivat väriä elämään koko kouluajan, ja hän veti myös kuviskerhoa kouluajan ulkopuolella – kerhon kevätretkellä Suomenlinnaan opettaja tosin katosi. Lieneekö kuviksella ollut vaikutusta uravalintaani: lukioaikana oivalsin, että arkkitehtuuri on ainut taidemuoto, joka on jokaisen ihmisen arjessa läsnä joka päivä. Hakeuduin arkkitehtikoulutukseen Tampereen teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosastolle. Eri visuaalisia työmenetelmiä olen opetellut vapaa-aikana nyt yli viisi vuosikymmentä, ja tutkimusmatka jatkuu.

Kuva 4: Kuviskerhon kuuluisa kevätretki 1967 Suomenlinnaan, jolloin ope katosi.
Kuva: Lea Varpasen kotialbumi.

Kuva 5: Herttoniemen Yhteiskoulun viidennellä oli nahkiaiset. Tyttöjen piti pukeutua miehiksi.
LV edessä vasemmalla. Kuva: Lea Varpasen kotialbumi.

Kuva 6: Jorma Halkka Halinen, uskontoa ja psykkaa, taas “merkki päällä”. Kuva: Jukka Multala.

Kuva 7: Suomen oppikoulujen tyttöjen lukiosarjan finaali Herttoniemessä vuonna 1969, vastassa Kauhajoki, meidän joukkueen kapteeni Merja Erikkilä hutunkeitossa. Kuva: Lea Varpasen kotialbumi.

Kuva 8: Lukion toisella syksystä 1969 helmikuuhun 1970 tehtiin abeista lauluja, joita tässä harjoitellaan. Kuva: Jukka Multala.

Kuva 9: Abeista tehtyt laulut esitettiin penkkareissa helmikuussa 1970. LV kuvassa oikealla.
Kuva: Jukka Multala.

Kuva 10: Tein meille erilaisen luokkakuvan abivuoden syksyllä 1970, kirjoitukset oli 1971.
Kuva: Lea Varpasen kotialbumi.

Covidin myötä vuodet 2020–2022 olivat hyvin erityisiä vuosia. Tuo aika muistutti myös ihmisille, miten tärkeitä hyvinvoinnillemme nuo kolme teemaa ovat: taide (laajasti ymmärrettynä), musiikki ja liikunta auttavat meitä jaksamaan vaikeiden aikojen yli. Koulu aika antoi meille hyvät eväät elämän polulle.

Teksti on julkaistu 4.3.2025.

Tekstin julkaisutiedot: Varpanen, Lea 2025. Eväitä elämän varrelle. *Kasvatuksen historian ENSYklopedia*. Helsinki: Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian seura. <https://www.kasvhistseura.fi/sites/kasvhistseura.fi/files/Varpanen.pdf>